

VERGILIJAUS „GEORGIKOS“

I knyga

Benediktas KAZLAUSKAS

Romėnų poeto Publijaus Vergilijaus Marono poema „Georgikos“ („Žemdirbystė“), parašyta 29 m. pr. m. e., yra ne vienintelis šia tema grožinės literatūros kūrinys. Šia tema kūrė daugelis prieš jį ir po jo gyvenusių poetų ir prozaikų. Jie ją savaip vystė, panaudodami tautinius ir literatūrinius principus, laikydamiesi savo laiko papročių. Šia tema rašiusiųjų tarpe yra ir lietuvių poetas Kristijonas Donelaitis, pagarsėjęs savo poema „Metai“. Lietuvių literatūros tyrinėtojai yra paskelbę darbų, kuriuose kalbama ir apie Donelaičio poemos ryšį su antikos poetų kūriniais, o jų tarpe ir su Vergilijaus poema „Georgikos“¹. Vergilijaus „Georgikų“ trumpa apžvalga ir šios poemos pirmosios knygos vertimas į lietuvių kalbą bent iš dalies prisidės prie minėtų tyrinėtojų darbo.

Gimęs Italijoje (70—19), mokėsis Kremonoje, Mediolane ir Romoje retorikos, baigęs mokslus ir neturėdamas palinkimo dirbti teisės srityje, Vergilijus apsigyveno savo ūkyje netoli Mantujos miesto, vertėsi žemdirbyste ir rašė literatūros kūrinius.

Politinė padėtis tais laikais Romoje buvo sudėtinga ir nepastovi. Sudarytas Antonijaus, Lepido ir Oktaviano triumviratas iširo. Prasidėjo kova dėl valdžios. Ją laimėjo Oktavianas, patraukęs senatą ir liaudį į savo pusę. Politiniai vaidai ir suirutės iš dalies atsispindi ir Vergilijaus „Georgikų“ poemoje.

Vidaus politinės kovos ir nesutarimai, karai su išorės priešais daug žemdirbių atitraukė nuo jų tiesioginių pareigų. Daug kas išėjo į karą, o kiti veržėsi į miestus. Poetas skundžiasi tokia padėtimi:

Stovi laukai apleisti, sodiečiams į karą išėjus.

Vyriausybė, susirūpinusi žemdirbystės pakėlimu ir norėdama sustabdyti sambrūzdį keliančių politinių elementų plūdimą į miestus, nutarė kelti žmones iš miestų į kaimus ir juos tokiu būdu neutralizuoti. Vergi-

¹ Zr. Gineitis L., Kristijonas Donelaitis ir jo epocha, Vilnius, 1964, p. 161 ir toliau; Забулис Г., К вопросу о композиции «Георгик» Вергилия.— Литература, т. VI, Вильнюс, 1963, стр. 189—213.

lijaus geri santykiai su įžymiais asmenimis (Mecenatu ir kitais) padėjo išsaugoti nuo konfiskavimo jo ūkį ir net įsigyti paties imperatoriaus Augusto Oktaviano palankumą. Mecenatas ir Oktavianas paragino jau tada pagarsėjusį Vergilijų parašyti poemą apie žemdirbystę. Kaip minėta, tai buvo ne nauja ir ne originali tema: dar VIII a. pr. m. e. graikų poetas Hesiodas buvo sukūręs poemą „Darbai ir dienos“, romėnas Markas Terencijus Varonas I a. pr. m. e. parašė traktatą „Apie žemės ūkį“ ir kt.

Vergilijaus „Georgikos“ yra specifinis romėniškas kūrinys. Jame suidealintai poetiškai piešiamas kaimo gyvenimas, darbo ir gamtos vaizdai, meilė žemės darbui. Šioje poemoje yra jaučiamas pasakojamasis pobūdis, primenant žemdirbio kilnią pareigą ir vaizduojant įvairių sričių darbą žemės ūkyje. Dėl to poemoje nevyrauja sausas didaktiškumas. Poetas gražia menine forma pavaizduoja, kaip dirba sodiečiai, kartais nevengdamas ir raginimo, pamokymo.

„Georgikos“ susideda iš keturių giesmių, kurias poetas vadina knygomis (liber). Pirmojoje giesmėje rašoma apie žemės darbus, antrojoje — apie vynmedžių sodinimą ir jų priežiūrą, trečiojoje — apie gyvulių ganyimą ir auginimą, ketvirtojoje — apie bites ir medaus gavimą. Šiose giesmėse yra nemaža digresijų į įvairias sritis: politinę, buitinę, mitologinę ir kt. Tačiau šios digresijos neardo pagrindinės poemos fabulos. Jos tarsi ją praplečia, pagilina, paskaidrina skaitytojo vaizduotę naujais vaizdais.

Pirmojoje „Georgikų“ giesmėje po įžangos, kurioje poetas kreipiasi į tradicinius romėnų žemdirbystės dievus, suminėti įvairūs žemdirbystės būdai, pasakojama apie žemdirbystės pradžią, žemdirbystės įrankius, žemdirbių darbo laiką, oro spėjimą, joje yra digresijų į įvairius reiškinius. Giesmė baigiama malda dievams už imperatoriaus Augusto Oktaviano saugumą ir romėnų tautos gerovę. Nukrypimų įvairumas ir vaizdingumas yra bene ryškiausi šios giesmės bruožai. Vaizdų gausumas ir išraiškingas jų gyvumas neleidžia didaktiniam elementui, kurio šioje giesmėje yra tik lyriniai pėdsakai, prasikišti ir vyrauti:

*Tu gi pasek, kai miškuos pasipuoš žiedeliais migdolai
Ir kai į žemę nusvirs nuo sunkumo jų kvėpiančios šakos,—
Jeigu žiedų bus daugiau, tai lygiai taip bus ir su vaisiais;
Ir jei kaitra bus gera, pakula bus taip pat kuo puikiausia.*

Vergilijus savo pirmosios giesmės neskirsto pagal metų laikus, tačiau iš joje suminėtų ir pavaizduotų darbų galima įžvelgti tokį skirstymą. Pirmiausia jis mini lauko darbus, kuriuos reikia atlikti ankstyvą pavasarį. Svarbiausias iš jų arimas. Kaip prityręs žemdirbystės žinovas ir prakti-

kas, turėjęs savo ūkį, poetas duoda patarimų kai kuriais žemdirbystės klausimais:

*Bet prieš tai, kol nedarbtus laukus mes raižysim arklų,
Turime vėją pažinti pirmiau ir dangaus įvairumą,
O taip pat tėvynės laukus ir prigimtį jųjų
Ir kokia žemė augina javus, o kokia atsisako.*

Cia pat poetas padaro ekskursą į kitus kraštus, pamini, ką patys romėnai gauna iš jų mainais: iš Libijos — kvepalus, iš Indijos — brangius kaulus (dramblių), iš genčių, gyvenusių prie Juodosios jūros, — plieną ir bebrus, iš Graikijos — greituosius arklius. Primenama ir tai, kad norint su tais kraštais prekiauti, reikia ir patiems būti turtingiems, darbštiesiems. O vienas iš turtą kaupiančių darbų yra žemdirbystė. Poetas tiesiog nurodo, kaip dirbti žemę:

*Jeigu žemė nėra sunki, užtenka suriekti
Ją negiliai vagomis, kai vos tik pakyla Arktūras.
Čia, kad piktžolės vaisių brandžių išaugint nekliudytų,
Ten, kad smėly bergždžiam menkutė drėgmė nepranyktų,
Leisk, kad nuėmus javus, laukai pūdymuot pasiliktų
Ir nualsinta dirva pailsėjęs geriau atsigautų.*

Tokie nurodymai aprašomąja ir raginamąja forma duodami toliau. Iš jų mes sužinome, kaip gerai Vergilijus nusimanė apie tų laikų žemdirbystę. Jis žino, kad dirvą nualina linai, avižos, aguonos. Dėl to pataria keisti javų sėjimo vietą ir gerai patręšti dirvą mėšlu ir pelenais arba netgi uždegti dirvoje išdžiūvusias žoles ir stiebus, nes pelenai daug padeda dirvai. Poetas nurodo, kad pasėliams gali labai pakenkti drėgnos, šlapios žiemos ir, atvirkščiai, sausos ir net šaltos žiemos jiems yra naudingos. Iš pirmosios giesmės sužinome apie dirbtinį laukų drėkinimą Italijoje, apie tai, kad žiemai palikti per didelį javų želmenį nenaudinga: jį reikia nuganyti. Poetas nepraeina nepaminėjęs šmulkių ir net subtilių žemdirbio pareigų, pavyzdžiui, sako, kad reikia nuleisti dirvoje iš vagų vandenį, nes šlapioje dirvoje pasėti javai gali išmirkti.

Padaręs trumpą digresiją apie Jupiterio aukso amžių, kuri artima Ovidijaus „Metamorfozių“ epizodui, poetas toliau vysto savo temą, tarsi pabrėždamas, kad žemdirbiai ne mitų laikais gyvena, kad tenka daug ir atkakliai dirbti, norint išauginti gerą derlių: naikinti piktžoles, genėti krūmus, kad javams nekenktų pavėsis, baidyti paukščius:

*Darbo auginti javams dabar reikia, kad rūdys kenksmingos
Šiaudo nemuštų ir dirvoj vanguolis dagys nestyrėtų.*

Poetas pabrėžtinai nurodo: jeigu žemdirbys rūpestingai ir akylai neprižiūrės pasėlių ir dirvos, jam teks kęsti alkį ir badą:

*Vargas tau! Veltui į pilnus kaimyno aruodus žiūrėsi,
Gilėmis alkį malšinsi, ažuolą purtysi girioj.*

Poetas čia pat daro ekskursą, norėdamas parodyti, kokiais įrankiais dirba žemdirbiai. Atrodytų, kad šis ekskursas niekuo nesudomins skaitytojo, tačiau jis turi didaktinę reikšmę. Autorius ne tik išvardija darbo įrankius, bet ir pamoko, kaip juos pasigaminti: miškuose reikia išlenkti jaunas augančias guobas arklui, nukirsti jungui liepą ir kt. Kūlimui taip pat reikia iš anksto pasiruošti: gerai išlyginti ir moliu išplūkti vietą, padaryti grendymą.

Nė vienos dienos žemdirbys neturįs praleisti veltui. Lietingomis dienomis reikią pataisyti ir paruošti darbo įrankius. Net ir švenčių metu, poeto nuomone, galima dirbti lengvesnius ir būtinus darbus. Matyti, jis nebuvo griežtas religijos šalininkas, nors tikėjimą, kad esama laimingų ir nelaimingų dienų, jis toleruoja ir palaiko.

Vasarai baigiantis ir artėjant rudeniiui, žemės darbai neturi sustoti:

*Kai tik Svarstyklės dienos ir nakties jau laiką sulygins
Ir kai pasaulį pusiau padalins į šviesą ir tamsą,
Vyr'ai, raginkit jaučius, miežius ant lauko tuoj sėkit
Lig paskutinio lietaus, kol žiema dar žiauri neatėjo.*

Žiemos darbus poetas pamini tik prabėgomis. Žiema Italijoje trumpa, didesnių darbų dirbti nereikia. Tačiau „Georgikų“ autorius nepamiršta net ir smulkesnių darbėlių: ilgais žiemos vakarais moterys audžia, vyrai vyno gėrimą verda ir kt. Bet dažniausiai žemdirbiai žiemą rengia pokylius, vaišinasi:

*Ark tu ir sėk išsijuošęs: žiemą juk švenčia sodiečiai.
Salčių metu žemdirbiai dažniausiai naudojami vaisiais
Ir savo tarpe linksmi jie nuolat pokylius rengia.*

Toliau aprašinėdamas žiemos darbus, poetas pataria rinkti ažuolų giles, laurų ir mirtų uogas, statyti gervėms kilpas, briedžiams spęsti tinklus, medžioti zuikius, stirnas.

Gamtos motyvas poemoje, ypač pirmojoje giesmėje, dažnai kartojasi ir yra tarsi žemės ūkio darbų akompanimentas. Pirmojoje giesmėje jis dažnai siejamas su tais gamtos reiškiniais, iš kurių yra spėjamas oras, ir tai teikia poemai nemažą vaizdingumo ir gyvumo. Daug vietos skiriama saulei, parodoma, kaip iš jos įvairiais metų laikais nuspėjamas oras:

*Lietų blyški pranašauja, jei žėri ugnim — rytų vėją,
Jei su rausvoja ugnim dar pradeda dėmės maišytis,
Tu pamatysi tada, kad užaus ir vėtrės, ir liūtys.*

Ypatinga saulės reikšmė ir politiniame gyvenime: ji parodanti, kad artinasi karai, sąmokslai, negandos. Poetas tokią reikšmę teikia saulei neatsitiktinai. Po Cezario nužudymo įvyko saulės užtemimas; saulė, kaip sako Vergilijus, apsigaubė tamsiu purpuru. Netrukus prasidėjo pilietinis karas (42 m. pr. m. e.), kur Oktavianas ir Antonijus nugalėjo Brutą ir Kasijų. Tų įvykių įspūdžiui sustiprinti užsimenama apie Sicilijos salos ugnikalnio Etnos išsiveržimą, Eridano (Pado) upės ištvšinimą ir kitus gamtos reiškinius, apie kuriuos liaudyje sklido pasakojimai.

Pirmoji „Georgikų“ giesmė baigiama malda dievams, kad jie globotų imperatorių Oktavianą, nešantį taiką karų sukrestam romėnų pasauliui, kur stovi apleisti laukai, sodiečiams į karą išėjus, kur lenktosios dalgės perkalamos į pastirusius kalavijus.

„Georgikų“ pirmoji giesmė yra įdomi vaizdų įvairumu, gausumu ir šviežumu, natūralumu. Darbų aprašymas yra supintas su gamtos vaizdais. Tokį įvairumą, jau atsispindėjusį „Bukolikų“ idilėse — smulkesnio žanro eilėraščiuose, gal būt, galima paaiškinti neoterikų įtaka Vergilijui.

Pirmosios giesmės stilių pajvairina gana dažni epitetai: *laetae segetes, pinguis arista, pocula Achelonia, nivei iuveni, tenera cupressus, gelidus humor, putris gleba, sulco attritus vomer, fortes tauri, pulverulenta aestas* ir kt.

Digresijų pirmojoje giesmėje maža. Žymesnė digresija yra jos pabaigoje, vaizduojant pranašišką saulės reikšmę. Čia nukrypstama į visuo-
meninius-politinius įvykius. Išaukštinęs imperatorių Oktavianą giesmės pradžioje, poetas primena jo reikšmę ir jos pabaigoje. Kiti nukrypimai šioje giesmėje yra susiję su pačia joje dėstomąja mintimi: apie Jupiterio aukso amžių, apie dangaus skirstymą zonomis, remiantis mitologija, apie laimingas ir nelaimingas dienas ir kt.

Literatūros tyrinėtojai mėgina nurodinėti, kad lietuvių poetas Kristijonas Donelaitis yra sekęs Vergilijaus, Hesiodo ir naujųjų laikų poemomis apie žemdirbystę. Iš tikrųjų Donelaitis buvo gerai susipažinęs su antikos rašytojų kūryba. Jam buvo žinomi ne tik Vergilijaus ir Hesiodo, bet ir kiti antikos rašytojų veikalai, sukurti žemdirbystės tema. Tačiau Donelaitis yra savarankiškas ir savitas kūrėjas. Jo kūryba suaugusi su Lietuvos žeme, jos liaudimi ir gamta. Iš jų jis sėmė medžiagą savo „Metams“. Donelaičio poemoje vaizduojami tipiškai lietuvių tautos, jo gyvenamosios epochos žmonių paveikslai, nepakartojami tos epochos atstovai, piešiami žemdirbių charakteriai, tipai. Vergilijaus „Georgikų“ poemoje nėra nė vieno veikėjo; paminimi tik Mecenatas ir Oktavianas. Vergilijus netgi neturi tikslo kurti žmonių charakterius arba tipus. Tai aprašomoji, be psichologinės analizės kūryba. Apibūdinti tų laikų Italijos žemdirbystę, ugdyti meilę ir pareigą žemės darbui — vienas iš svarbiausių Vergilijaus poemos tikslų.

Таčiau negalima sakyti, kad tarp Vergilijaus poemos ir Donelaičio „Metų“ nėra jokių panašumų. Jų yra, tačiau tik bendriausių sąvokų arba kategorijų prasme, pvz., paukščių aprašymuose. Vergilijus mini gandrą, varną, Donelaitis — gandrą, šarką ir kt. Bet ir tai kai kurie Vergilijaus paukščiai yra personifikacijos, turinčios mitologinį pagrindą, pavyzdžiui, Nisas ir Scila. Tuo tarpu Donelaičio paukščiai yra lietuviškojo kaimo buities neatskiriamoji dalis. Abiejose poemose yra pamokymų ir raginimų, bet jų turinys Donelaičio poemoje yra lietuviškas ir labiau išplėstas. Apie minėtų kūrinių panašumus ir skirtumus bent iš dalies galima spręsti, susipažinus su Vergilijaus „Georgikų“ pirmąja giesme.

„Georgikos“ ligi šiol nebuvo verstos į lietuvių kalbą. Šis pirmasis bandymas perteikti „Georgikų“ I giesmę lietuviškai nepretenduoja į visiškai tobulą poetinį vertimą. Jo tikslas bent iš dalies supažindinti su vienu iš populiariausių Vergilijaus kūrinių tuos lietuvių skaitytojus, kuriems neprieinamas veikalo originalas.

«ГЕОРГИКИ» ВЕРГИЛИЯ

Первая книга

Бенедиктас КАЗЛАУСКАС

Резюме

Эта работа состоит из трех частей: 1) введения, 2) «Георгики» Вергилия на литовском языке, 3) объяснения.

Во введении коротко рассматриваются жизнь Вергилия, общественно-политическое положение в Римской империи, имевшее влияние на его творчество и его отражение в поэме «Георгики».

Дальше разбирается первая книга этой поэмы, впервые переведенная на литовский язык. Указывается, что в ней поэт не придерживается строгих рамок при выделении времен года. Несоблюдение строгих рамок дает автору возможность разнообразить ее содержание. Множество эпитетов делает язык книги ярким, образным. Эскурсы связаны с главной темой этой книги. Самая яркая из дигрессий, носящая политический характер, находится в конце этой книги.

Что касается влияния «Георгик» Вергилия на поэму литовского поэта Кристионаса Донелайтиса «Мятай» («Времена года»), то автор этой статьи придерживается мнения, что Донелайтис был хорошо знаком с античными произведениями по этой теме, но он самостоя-

тельный творец. Почва его творчества — литовский край, народ и природа.

В комментариях рассматривается значение реалий и объясняются неясные места текста.

LES „GÉORGIQUES“ DE VIRGILE

Livre I

Benediktas KAZLAUSKAS

Résumé

Ce travail se compose de trois parties: 1. l'article de tête, 2. la traduction des „Géorgiques“ en lituanien (livre I), 3. les interprétations.

L'article de tête analyse brièvement la vie de Virgile et la position sociale et politique de l'empire romaine, qui avait de l'influence sur la composition du poème des „Géorgiques“ de Virgile.

Ensuite on analyse le premier livre de ce poème, qui est traduit la première fois en lituanien. On affirme que le poète non observe des cadres cathégoriques, quand il parle de la séparation de saisons de l'année dans ce livre. L'inobservation des cadres cathégoriques laisse l'auteur varier le contenu du poème. L'abondance des épithètes rend le premier livre clair et imagé. Les écarts sont associés au sujet de ce livre. La plus grande des digressions qui a le caractère politique se trouve à la fin du livre.

Ouant à l'influence des „Géorgiques“ de Virgile sur le poème du poète lituanien Kristijonas Donelaitis „Metai“ („Les saisons de l'année), l'auteur de ce article de tête exprime son opinion que Donelaitis a connu les oeuvres antiques de ce thème, mais il est un poète indépendant. Le champ de création c'est le pays lituanien, le peuple et la nature.

Les interprétations expliquent les noms, les faits secondaires etc.

PUBLIUS VERGILIUS MARO „GEORGIKOS“

I giesmė

*Kaip išauginti vešliuosius javus, kokiam esant žvaigždynui,
Arti dirvas, Mecenatė, ir vynuogės rišti prie guobų.
Kaip galvijus prižiūrėti ir kaimenę savo auginti,
Kaip biteles taupiąsias aprūpinti, nuo čia aš giedoti*

Savąją giesmę pradėsiu. O jūs, pasaulio skaisčiausios
 Šviesos, kurioms karaliaujant danguj, metai slenka po metų,
 Liberi ir Cerera dosni, nes iš jūsų malonės
 Žemė varpa brandžia Choanijos pakeitė gilę
 Ir Achelajos taures dar nežinomo vyno pripildė.
 Jūs taip pat, laukų dievybės šventosios, jaunai, 10
 Čia pribūkit ir, jaunai kartu ir driadės mergaitės,
 Jūsų aš garbei dainuosiu. Ir tu, Neptūne, nes žemė
 Žvengiantį žirgą, didžiu tridančiu sukrėsta, juk pirmiausia
 Tau išaugino; globėju šilų, kuriam Kėjos krūmynuos
 Vešliąją žolę trys šimtai baltučių jautelių rupšnoja;
 Gimtąją šalį palikdamas tu ir pašlaites Licėjo,
 Pane tegieti, sarge avių, jei tau Menelas rūpi,
 Tu maloningas pribūk ir, Minerva, alyvmedį davus,
 Tu vaikuti mažasis, mums lenktąjį arklą įvedęs
 Ir auginąs iš šaknų kiparisą švelnutį, Silvane;
 Dievės ir dievai, kurie mūsų lauką globojat
 Ir kurie naujus vaisius be sėklų auginat,
 Ir kurie iš dangaus gana gausiai siunčiate lietų;
 Ypačiai, Cezari tu,— nes nežinoma mums, kaip vadinas
 Ta dievų draugija, į kurią tu įeisi, gal trokši
 Sergėt miestus ir globoti pasaulį, gal žemės platybės
 Sveikins tave kaip vaisių globėją ir vėtrų valdovą,
 Tau vainiku iš motinos mirtų apsupdamos galvą,
 Gal tu tapsi dievu neaprėpiamų jūrų platybių,
 Ir nusilenks tau jūreiviai, ir Tulė tarnaus tolimoji, 30
 O tave žentu nupirks Tetija su visais vandenynais;
 Gal tu, naujoji žvaigždė, prie lėtųjų žvaigždžių prisidėsi,
 Nes ta vieta jau tarp Erigonės ir Znyplių sekėjų
 Tau paruošta, jau nagus Skorpionas karštuolis įtraukia
 Prieš tave ir danguj duoda vietos daugiau, negu reikia.—
 Kas tu bebūsi, tavęs, kaip valdovo, tegu nebelaukia
 Tartaras, tau tenekyla baisinga aistra viešpatauti!
 Nors Graikija ir garsi nuostabiaisiais laukais Elizėjo
 Ir Prozerpina, motinos prašoma, jos nebeklauso,
 Laimės kelionei suteik ir drąsiajam žygiui padėki; 40
 Tu lydėk mane, maloningas, parodyk sodiečiams
 Kelią ir juos jau dabar maldomis dievų šauktis įpratink.
 Ankstų pavasarį, kai nuo pilkųjų kalnų pasileidžia
 Srovės ledinės ir grumstas subyra, Vakariui padvelkus,
 Tai jau tuomet turi jautis, pajungtas į arklą, subaubti.
 Ir vagoje nusišveitęs noragas skaisčiai žvilgėti.

Tik tada atsilygins dirvos godžiajam artojuj,
 Kai jos dukart pajus ir vasaros kaitrą ir šaltį;
 Nuo brandžiausių javų jam luš tada sienos klojimo.
 Bet prieš tai, kol nedirbtus laukus mes raižysim arklu, 50
 Turime vėją pažinti pirmiau ir dangaus įvairumą,
 O taip pat tėvynės laukus ir prigimtį jųjų
 Ir kokia žemė augina javus, o kokia atsisako.
 Čia banguoja kviečiai, ten vynuogės puikiai bujoja,
 Medžiai stiebias kitur, ir žolės nesėtos žaliuoja.
 Ar nematai, kaip Šafrano kvepalus siunčia mums Tmolai,
 Indija kaulus brangius, o smilkalus — švelnūs Sabėjai,
 Plieną — Chalibai nuogi, nuodinguosius bebrus — Juoda jūra,
 O graikų kumeles pačias greičiausias — Epyras.
 Taip jau nustatė gamta ir įvedė amžiną dėsni
 Tam tikroms vietovėms tada dar, kai akmenis svaide 60
 Deukalionas žiloj senovėj į tuščią pasaulį;
 Kilo žmonės iš jų, giminė atkakli. Lai nedelsiant
 Žemę derlingą pirmaisiais mėnesiais metų stipruoliai
 Jaučiai verčia vagom ir beriogsančius dirvų grumstynus
 Vasara greitai kaitriais spinduliais teištirpdo į dulkes.
 Jeigu žemė nėra sunki, užtenka suriekti
 Ją negiliai vagomis, kai vos tik pakyla Arktūras.
 Čia, kad piktžolės vaisių brandžių išaugint nekliudytų,
 Ten, kad smėly bergždžiam menkutė drėgmė nepranyktų,
 Leisk, kad nuėmus javus, laukai pūdymuot pasilikytų 70
 Ir nualsinta dirva pailsėjęs geriau atsigautų.
 Ar tu gelsvuosius kviečius, pasikeitus žvaigždynui, ten sėsi,
 Kur tu kadai ankštingus javus šiurutėm lukštelėm
 Ar vikių sėklas švelnias ir trapaus stabarėlio kartuolį
 Lubiną, skambantį mišką, ką tik nuo dirvos pakėlei.
 Alina dirvą linai, ir avižos alina įją,
 Alina ją ir aguonos, Letos miegu apkerėtos.
 Sėk pakaitom, ir bus darbas našesnis, šik nesigėdink
 Alkaną žemę mėšlu riebioju kaip reikiant užmėžti
 Ir nešvariais pelenais pabarstyti nusilpusią dirvą. 80
 Taip pakaitom besėjant, dirvos geriausiai pailsi,
 O nearti tuo tarpu dirvonai nėra nedėkingi.
 Net nederlingus laukus dažnai naudinga uždegti
 Ir Beverčius stiebelius traškia ugnimi sunaikinti.
 O iš jų paslaptinių jėgų ir maisto sultingo
 Žemė sau ima arba ugnies kaitra sunaikina
 Blogį visokį, ir nenaudinga drėgmė išgaruoja,

Ar ugnies kaitra dar daugiau kelių ir slaptinų
Įeigų teikia, kuriom augalėliusna smelkiasi syvai,
Ar užgrūdina juos ir atviras gyslas užspaudžia,
Kad smulkusis lietus arba saulės kaitriosios galybė
Ar Siaurys landus įsismelkęs jų nepakirstų.

90

Dirvai daug padeda tas, kurs kapliais grumstynus išdaužo
Ir iš karklių pintom akėčiom padrasko. Ne veltui
Žvelgia į jį iš aukšto Olimpo auksinė Cerera;
Ir kurs lygius laukus raizydamas arklų suverčia,
O apsukdamas jį įstrižai, vėl dirvą purena,
Ir be perstojo dirba žemę tas lauko valdovas.

Vasarai melskit lietaus ir žiemų giedriųjų, sodiečiai:
Jeigu žiema sausa, javai kuo puikiausiai užauga,
Laukas — gražu pažiūrėti, tuo pasigirti negali
Misija, o ir pati jo derliumi Gargara stebis.

100

Kam man kalbėt apie tą, kurs, pasėjęs javus, tuoj apeina
Lauką ir trupina žemės grumstynus, pasėliams žalingus,
O paskui sroves klusniųjų upelių paleidžia;
Ir kai išdžiūsta laukai, žolelėms mirstant ant jų,
Nuo kalnelio aukštos kauburėlės jis vandenį kreipia,
Krisdamas šis ant glotnių akmenų, dulšų užesį kelia
Ir betrykšdamas lauko išdžiūvusio karštį malšina;
Kam apie tą, kurs, nuo varpų sunkių kad javai nesukniubtų,
Želmenį vešlių pasėlių, sužėlusį tankiai, nugano.
Kai tiktai vagas pasikėlę pasėliai apdengia,
Kam apie tą, kurs balas nuo mirkstančių dirvų nuleidžia,
Jei pavojingu metu išsilieja upė patvinus
Ir, užnešus dumbliu, plačiai laiko viską apdengus,
O griovių duburiuos drėgmė šiltoji garuoja.

110

Bet jei, žemę bedirbant, žmonės ir jaučiai daugybę
Įdeda vargo, tai žąsys ēdrūnės ir gervės Srimonos,
Ir Cikorijos trukdo savo karščiaisiais plaušeliais,
Kenkia pavėsis taip pat. Pats tėvas norėjo, kad būtų
Žemdirbio kelias nelengvas ir puikiai pajudino pirmas
Lauką, uždegdamas darbui širdis žmonių mirtingųjų,
Ir jis neleido tūnoti savo valdoms beprasmingai.

120

Prieš Jupiterio amžių žemės nedarbo sodiečiai
Ir nereikėjo žymėt jiems ribų ir dalint jomis lauką.
Maistą jie rinko bendrai gerovei, tada pati žemė
Duodavo viską savaiame, niekam josios neprašant.
Jis pražūtingus nuodus juodosioms gyvatėms įdiegęs;
Jis įsakė vilkams plėšikauti ir jūrai banguoti,

Medų nupurtė nuo lapų, o ugniai liepė pranykti 130
 Ir upeliais bebėgančiam vynui nustoti tekėjus,
 Kad pagalvodams žmogus įvairiausių gudrybių išrastų
 Ir, beversdams vagas, augalų sau sėklų ieškotų
 Ir paslaptinę ugnį iš titnago venų išgautų.
 Tąsyk luotus pirmąkart gaubtuosius upeliai pajuto,
 Tąsyk jūreivis suskirstė žvaigždes ir vardais pavadino:
 Likaono skaisčiosios Lokės, Plejadų, Hiadų;
 Tąsyk sumanė žvėris gaudyti kilpom, vilioti
 Amalu ir apsupt šunimis girias ruimingąsias.
 Vienas štai plačiąją upę plaka tinklu, jos gelmėsna 140
 Leisdamas, kitas iš jūros tinklus sušlapusius traukia.
 Grūdina geležį kietą, suaidi skambantys piūklai,—
 Mat, pirmiausia kyliais jie skėlė skalųjį medį.
 Kilo menas tada įvairus, nes darbas ryžtingas
 Viską įveikia ir vargas sunkus, bėdoje atsidūrus.
 Geležine žagre art žemę Cerera išmokė
 Žmones, kai trūko miškams pašvęstiesiems gilių ir uogų
 Ir kada maisto Dodona jau teikti toliau atsisakė.
 Darbo auginti javams dabar reikia, kad rūdys kenksmingos
 Siaudo nemuštų ir dirvoj vanguolis dagys nestyrėtų. 150
 Žūsta javai, o jų vietoj miškas dygusis užauga,—
 Ir varnalėšos, ir agarai, o ant dirvų derlingų
 Raugė prakeikta ir varputys viešpatauja bevaisis.
 Jeigu tu piktžolių be paliovos kauptuku nekaposi,
 Jei nebaidysi paukščių šauksmu ir šakų negenėsi,
 Medžių pavėsio tvankaus ir lietaus pažadais neišmelsi,
 Vargas tau! Veltui į pilnus kaimyno aruodus žiūrėsi,
 Gilėmis alkį malšinsi, qžuolą purtysi girioj.
 Reikia primint kokius įrankius turi pakantūs kaimiečiai.
 Sėt negalėjo be jų, ir javai negalėjo užaugti. 160
 Tai visų pirma noragas ir lenktojo arklo sunkumas
 Ir Eleuzinės motinos riedas iš lengvo vežimas
 Bei kuliamoji ir velenas, ir kapliai sunkiasvoriai;
 O be to, iš vytelių lengvutės pintinės Celėjo,
 Vyčių pinučiai ir nuostabioji lakcho vėtyklė.
 Visa tai rūpestingai iš anksto paruoški ir saugok,
 Jeigu tu lauki palaiminto kaimo garbės nupelnytos.
 Jau miškely seniai gana sunkiai lenkiamos guobos,
 Ir jau guoba lenktojo arklo išvaizdą gauna.
 Nuo kamieno šiam aštuonpėdis eina rodiklis, 170
 Dvigubas medžio kauptuvas ir du noragėlės noragai.

Jungui anksčiau kertama lengva liepa ir uosis aukštasis
Ir rankena, kuria užpakaly yra valdomi ratai;
Medis, prie židinio kabantis, bandomas dūmų pagalba.

Daug tau galiu apsaakyti, kaip dirbo mūsų senoliai,
Jei nevengi ir negėda žinot apie darbą prastutį.

Reikia volu sunkiu pirmiausia grendymą lyginti
Ir išpurenti ranka ir sustiprinti moliu lipniuoju,
Kad neapeitų žolėm ir kad nuo kaitros nesukiltų,
Tuokart pašiepia koks nelabasis. Dažnai juk pelytė
Statosi sau po žeme namelį ir ruošia aruodus,
Ar lizdelius sau rausia kurmiai akelių žlibųjų
Ir atsiranda rupūžių urvuos ir kitokių biauurybių,
Žemės augintų, ir kirminai daug javų sunaikina,
O, be to, ir skruzdė, bijodama vargo senatvėj.
Tu gi pasek, kai miškuos pasipuoš žiedeliais migdolai
Ir kai į žemę nusvirs nuo sunkumo jų kvepiančios šakos,—
Jei žiedų bus daugiau, tai lygiai taip bus ir su vaisiais;
Ir jei kaitra bus gera, pakula bus taip pat kuo puikiausia.

Bet jeigu lapais vešliais pavėsis gausiai patvinsta,
Veltui šiaudus kartu su pelais tu ant grendymo kulsi.
Aš mačiau iš tiesų, kaip sėjėjai užgrūdina sėklas,
Jas salietra pirmiau ir juodąja alyva nuplauna,
Kad grūdai didesni nuostabiliausiom ankštim išaugtų
Ir kad nuo menko kaitrumo greičiau jie galėtų suvirti.
Nors ir ilgai jie rinkti ir daug į juos vargo įdėta,
Bet aš mačiau, kad jie išsigimsta, jei nerenka jųjų
Rankos žmogaus kasmet. Taip, lemiant likimui, pakrypsta
Viskas į bloga ir atgal galvotrūkčiais rieda.
Ne kitaip, kaip tą, kuris vos irklais valtėlę
Stumia prieš srovę, jeigu tik kartais rankas jis atleidžia,
Tuoj jį upė atgal pasroviui pagriebusi neša.

Mes be to dar turim stebėti Arktūro žvaigždyną
O taip pat kai pakyla Ožiai ir spindinčios Angys,
Lygiai kaip tie, kurie į tėvynę grįžta audringa
Jūra ir veržias prie sąsmaukos austrių turtingo Abydo.

Kai tik Svarstyklės dienos ir nakties jau laiką sulygins
Ir kai pasaulį pusiau padalins į šviesą ir tamsą,
Vyr'ai, raginkit jaučius, miežius ant lauko tuoj sėkit
Lig paskutinio lietaus, kol žiema dar žiauri neatėjo;
Laikas apdengti žeme ir sėklas linų, ir aguonų,
Vaisių Cereros, ir kuo greičiausiai užgulti ant arklo,
Kolei leidžia dirva dar sausa, kolei debesys kybo.

180

190

200

210

Pupos — pavasarį sėti! Tada ir tave, dobilėli,
Puriosios vagos priglaudžia, o soromis rūpintis reikia,
Kai žvilgėdamas Jautis savo ragais paaukuotais
Atkelia metų vartus ir Šuo beblėsdamas leidžias.
Bet jei dirvą kviečiams ir grūdiniams javams tu paruoši
Ir tik varpiniams javams visą triūsą tu savo įdėsi,
Nuo tavęs tegu slepias skubiai rytų Atlantidės
Ir Gnozijos žvaigždės vainikas skaistus tepranyksta,
Kol reikalingas vagoms tu perleisi sėklas ir kolei
Priešingai žemei tu patikėti metų viltį skubėsi.
Daug kas sėti pradėjo prieš leidžiantis Majai, tačiau tuos
Varpom tuščiom paskui išjuokė derlius lauktasis neveltui.
Bet jeigu sėsi vikius, o taip pat ir pupas paprastąsias
Ir Peluzijos lęšiukais rūpintis nesipuikausi,
Ženklus tau aiškius apreikš tada besileidžias Bootas;
Sėją pradėk ir ją tęsk ligi pat viduržiemio šalčių.

220

Tam tikromis dalimis pasaulio erdvė išmatuotoj
Dvylikai visatos ženklų vadovauja saulė auksinė.
Penkios zonos dangų apjuosia: viena nuo skaisčiosios
Saulės visad paraudus, visad nugairinta karščio,
Iš dešinės ir kairės kraštutinės aplinkui ją sukas,
Žydrų pastirę ledu ir tamsiąja liūtim apsiблаuse;
Tarp šitų zonų ir tos vidurinės dar dvi mirtingiesiems
Vargšams pridės dievų malone ir pravestas takas
Tarp abiejų, kad dangaus ženklai juo aplinkui judėtų.
Kaip dangaus skliautas staigus į Skitijų ir į Rifijų
Kyla uolas, taip staiga į pietus jis Libijos leidžias.
Šitas poliūs mums aukštas atrodo, tačiau jį po kojom
Regi Stiksas juodasis ir požemio mirusių vėlės.

230

Cia didžiulė Angis vinguriuodama rangos aplinkui,
Tartum upės srovė vidury tarpe Lokių doynukių,
Tų, kurioms baugu Okeano vandeniui praustis.
Ten arba nakties paslaptina tyła viešpatauja
Amžiais, kaip kalba, ir nakčiai užėjus leidžiasi tamsos,
Ar pasitraukia Aurora nuo mūsų ir nuneša dieną.
Vos tik prunkščiančiais žirgais į mus Rytas padvelkia,
Ten vėlybas šviesas tuoj uždega Vakaras rausvas.

240

250

Ir iš to mes galim pažinti, besikeičiant dangui,
Oro atmainas, dieną piūtis ir laiką sėjimo
Ir kada tinka irklais marmurinį paviršių sujudinti
Jūros klastingos, kada apginkluotą laivyną pasiųsti
Ar miškuose pakirsti eglių, laikui atėjus.

Mes neveltui sekam žvaigždes, kai jos teka ir leidžias,
Ir metus, keturiais skirtingais laikais padalintus.

Jeigu žemdirbį šaltas lietus namuose ir užlaiko,
Gali jis daug ką nudirbt, ką skubėdams turėtų atlikti,
Giedrai atėjus: norago atbukusio smailina kietą
Dantį artojas ir luotelius iš medžio jis skobia,
Ženkliną gyvulius ir javus numerėliais pažymi.
Dar mietus kiti smailina ir ramstelius dviem šakutėm
Ar raištelius amerinos jie vynmedžiui ruošia lankstučiui.

Tai lengvutes pintines iš vytelių geruogių pinkit,
Tai džiovinkit vaisius prie ugnies, tai gironomis malkit.
Net ir šventom dienom kai kas juk galima dirbti,
Ir įstatymai leidžia; nuleist upelius iš vagelių
Nagina joks tikėjimas, tvorą pasėliams užtverti,
Paukščiams kilpas statyti, uždegti krūmus erškėčių
Ir upelį sveikam pamaudyti bliaunančią bandą.
Kartais varovas tingaus asilėlio aliejum apkrauna
Kuprą ar vaisiais prastučiais, šis grįždams iš miesto tašytą
Akmenį ar juodos smalos jam parneša masę.

Luna teikė pati kai kurių dienų savo ruožtu,
Lauko darbams palankių. Penktosios tu venki: tą dieną
Gimė Orkas ir Eumenidės, o žemė prakeiktu
Gimdymu davė Cėją, Japetą ir žiaurų Tifėją
Ir susimokiusios brolius aukštąjį dangų išgriauti.
Triskart jie bandė Osą ant Peliono užversti,
Žinoma, ir Olimpą lapuotą užristi ant Oso,
Triskart tėvas žaibais sudaužė kalnus sukrautus.

Vynuoges, be dešimtos, septintoji sodinti laiminga
Ir pajungti jaučius pagautus ir audinį austi,
O devintoji kelionei gera, pražūtinga vogimui.

Daug kas pavyksta geriau, vėsiajai nakčiai užėjus
Ar kada brėkšta diena, Aušra rasa žemę apšlaksto.
Naktį laibučiai stiebeliai, naktį perdžiūvę pievos
Piauti lengviau: drėgmės švelnutės naktį nestinga.
Ir kai kas ligi vėlybo vidurnakčio spingsint ugnelei
Žiemą budi ir dagtį aštria geležim vis apkarpo,
O tuo tarpu žmona, dainele gaidindama darbą
Nuobody, dūzgiančiu skietu audinį perbėga greitai
Ar ant Vulkano ji vynuogių sulčių gėrimą verda
Ir lapeliais putas nuo vilnijančio katilo graibo.
O gelsvieji javai kertami vidurdienio karšty;
Ir išdžiovintus ant grendymo kulia vidurdienio karšty.

Ark tu ir sėk išsijuosęs: žiemą juk švenčia sodiečiai.
Salčių metu žemdirbiai dažniausiai naudojami vaisiais.

300

Ir savo tarpe linksmi jie nuolat pokylius rengia.
Linksmintis kviečia žiema ir rūpesčius tąsyk išblaško,
Lygiai kaip prikrauti laivai kada uostą pasiekia
Ir jūreiviai linksmi vainikais laivą papuošia.
Bet taip pat ir giles tada laikas nuo ažuolo rinkti.
Lauro uogas, alyvas, be to, ir mirtas raudonas;
Laikas gervėms kilpas statyt ir tinklus briedžiams spęsti,
Ilgausius medžioti zuikius ir stirnelę pašauti,
Sukant aukštai Balearo laidyklės kanapių virvelę,
Kai gilus sniegas iškrinta, ledu apsidengia upeliai.

310

Ką pasakyti turiu apie orą rudens ir žvaigždynus
Ir kai trumpėja diena ir kai vasara daros vėsesnė,
Kas turi vyrams rūpėt, kai pavasaris bėga lietingas
Ir kai varpos laukuos prieš piūtį pastirę šiurena
Ar kai javai žaliai stiebelyje pieno pritvinsta?
Kai valstietis piovėją vedė per lauką geltoną,
Ir kai šis jau piovė miežius šiaudelio trapučio,
Aš daug kartų mačiau, kaip vėjai kilo į kovą,
Kaip, raudami iš šaknų visu plotu, brandų pasėlį
Nešė, pakėlę į aukštį; taip audra viesulu juodu
Draikė po lauką lengvus stiebelius ir šiaudus nešiojo.

320

Kyla dažnai dangumi vandens būriai begaliniai
Ir baisią audrą, juodu lietumi pasikėlę nuo jūros,
Debesys telkia vilnydami; eteris griūva aukštasis
Ir brandžiuosius javus ir jaučių apsemia darbus
Liūtim baisia; prisipildo grioveliai, ir įdubios upės
Uždamos tvinsta, ir šniokščianti jūra sukas verpetais.
Pats Jupiteris naktį audringą ranka dešiniąja
Svaido blyksintį žaibą, nuo tokios dundėjimo dreba
Žemė didžiulė, pasislepia žvėrys, žmonių mirtingųjų
Sirdys iš baimės sustingsta, jis nuvertė degančia ietim
Ir Atoną, su juo Rodopeną ir kalnus Keraunų;
Šniokšdamas siaudžia Pietys ir žliaugia lietus kuo tankiausiai;
Sugaudžia šilas dabar ir jūros krantas nuo vėjo.

330

To privengdams, mėnulį stebėk ir padangių žvaigždynus,
Sek, kur traukias tada žvaigždė šaltoji Saturno,
Kokį ratą danguj Cilenijaus ugnys praskrieja.
Tu pirmiausia pagarbink dievus ir kasmet atnašauki
Auką didžiajai Cererai, kai žolės vešliai sužaliuoja
Ir kai traukias žiema ar giedras pavasaris eina.

Riebūs ėriukai tada ir vynai tada maloniausi,
Tąsyk ir miegas saldus, ir kalnuos paunksmių gausiausia.
Kaimo jaunimas būriais tegu garbina tąsyk Cererą;
Jai tu medaus kōrius sumaišyki su pienu ir vynu;
Triskart te augalus jaunus apeina auka šlovingoji;
Ją visas choras giesmėm ir draugai, džiaugsmingai telydi
Ir į namus šauksmais tegu kviečia Cererą; te niekas
Piautuvu varpų neliečia brandžių, kol galvos jis Cererai
Nvainikuos vainiku, iš ąžuolo lapų nupintu,
Kol įmantriausių šokių nešoks ir giesmių negiedos jai.

340

Bet kad galėtume mes iš ženklų tam tikrųjų nuspėti
Giedrą ir lietu, ir vėjus, kurie mums atneša šaltį,
Tėvas nustatė, ką turi nulemti mums mėnesių Luna,
Ir prie kokio žvaigždyno nurimsta Pietys, ir ką sekti
Turi sodiečiai, kad bandą arti savo tvartų laikytų.
Kylant audrai, staiga iš gelmių sujudinta jūra
Pradedą tvinti ir nuo aukštųjų kalnų pasigirsta
Vėjo kaukimas ar aidas toli, pasisklidęs nuo jūros
Krantu, ūžesį kelia ir siaudžia girios ošimas.

350

Jau tada sunkiai banga prie gaubtųjų laivų susitaiko.
Kai greitieji narai sugrižta iš jūros platybių
Ir kai į krantą pasklinda jų riksmas arba kada kragai
Žaidžia smėlėtam krante, kada įprastas pelkes palieka
Gandras ir skraido padangėj, viršum debesų pasikėlęs.
Tu pastebėsi dažnai, kai audra tik užaina, kaip žvaigždės
Krenta nuo skliauto dangaus ir nakttes glūdumoj nusidriekę,
Užpakaly ugnies liežuviai ilgi supilksvuoja;
Kaip pasklinda dulkės visur ir žalieji lapeliai,
Ar kaip paviršiuį vandens žvilgėdamos plunksnos sau plauko.

360

Bet kada nuo žiauraus Borėjo pusės žaibuoja,
Kai sudunda rūmai Euro kartu ir Zefyro,
Telkšo grioviai laukuose, ir kiekvienas jūroje žvejas
Glaudžia savąsias bures. Niekada lietus nēr pakenkęs
Neatsargiam: jam užeinant, iš slėnių gilių pasitraukia
Gervės, padangių skrajūnės, ar žvelgus į dangų karvytė,
Šnerves savąsias atvėrus, orą spēliodama uodžia,
Ar aplink ežerą kregždė skardendama šaudo po orą
Ir savo senąjį skundą baloje varlės aprauda.

370

O skruzdėlytė, skubiai bėgdama angelėm ankštutėm,
Neša kiaušinėlius iš landelių gilių, ir didžiulė
Laumės juosta vandenį geria, o varnų daugybė,
Iš ganyklų pakilę, sparnais traukšmingai plasnoja.

380

*Tu pamatyti galėtum jūros paukščių visokių,
Tų, kurie vaikšto po Azijos pievas, Kaistro apsemtas;
Vienas už kitą mentes jie vandeniui gausiai drėkina
Tai vandenin nardami, tai skraidydami vėl ant bangelių.
Ir kad jie stengtųsi praustis, tu veltui geidauti galėtum;
Tąsyk akiplėša varna lietaus visa gerkle maldauja
Ir klydinėja pati sau viena po išdžiūvusį smėlį.
Net ir mergaitės, nakčia beverpdamos vilnas paskirtas,
Jaučia, jog bus audra, kai lemputei bespinskinst jos mato 390
Blyksinčią liepsną ir šiupantį dagtį degėsiams bekrintant.*

*Tu ir pro užiantį lietu giedrą galėsi nuspėti
Ir kad blaivos dangus, iš ženklų tam tikrųjų pažinsi.
Tąsyk žvaigždžių blankios švieselės visai nesimato,
Ir neapšviestas sesės savosios pateka mėnuo,
Nei debesėliai švelnučiai nevilnija tuokart per dangų,
Nei prie saulutės šiltos Halkijonai mielajai Tetidei
Savo sparnelių negali išskeisti, purvu susitepę
Kiaulės užmiršta snukiu išvartyt pribarstytų krūvelių. 400
Rūkas ant slėnių vis skleidžias labiau ir užgula lauką,
O nuo pat namo kreigo, jusdama, kad saulė jau leidžias,
Graudžią vėlybąją giesmę ūbauja veltui pelėdo.*

*Nisas skrajūnas skaidriajam ore aukštai pasirodo,
Ir dėl plaukų purpurinių Scila bausmę atkenčia.
Kur tik per orą lengvutį sparnais ji plasnodama skrenda,
Ten štai ir Nisas aršus, ore užesį didį sukėlęs,
Seka ją iš paskos; kur tik Nisas šauna padangėn,
Ji per orą lengvutį, sparnais greit plasnodama, skrenda.
Varnos garsiai krankia, paleidę prikimusias gerkles,
Tris ar keturiskart ir dažniau prie lizdų ten aukštųjų 410
Siaudžia stebėtina joms, kažin kokio linksmumo pagautos,
Medžiuos tarp lapų; yra malonu, kada baigiasi lietūs,
Vėl susirasti mažyčius savus ir mielą lizdelį.*

*Netikiu aš iš tiesų, kad dievai joms šį dvasios savumą
Būtų suteikę ar išmintį, net už likimą didesnę.
Bet kai vėjas ir debesys, gausiai pritvinkę padangėj,
Kelią pakeičia ir dar pagausėja Jupiteris drėgnas
Vėjais pietiniais,— kur reta, juos buria, kur tanku — išsklaido,—
Nuotaika keičias žmonių, ir širdis apima jausmas
Tai vienoks, tai kitoks; kada debesys vėjai išvaiko, 420
Paukščių tada giesmė sutartinė pasklinda po lauką,
Ir gyvuliai pralinksmėja, o varnos nudžiugusios urpsčia.*

Jeigu stebėsi, kaip saulė skuba, kaip keičias mėnulis,

Tai niekada tavęs neapgaus valandėlė rytojaus
Ir giedrioji naktis neapvils tavęs savo burtais:
Kai tik šviesą mėnulis berinkdamas ima spindėti,
Ir ūkanotais ragais jis apima tamsųjį rūką,
Gresia didžiulis lietus laukų pasėliams ir jūrai,
Bet jei jo veidas išraudęs žėrės kaip jaunutės mergaitės,
Vėjas bus: nuo vėjo Febas auksinis parausta.
Jei patekėdams ketvirtą dieną (nes ši teisingiausia),
Tyras ir slinks dangumi ir bus jo ragai nenudilę,
Tai visa ta diena ir visos kitos po josios
Bus nelietingos ir nevėjuotos lig mėnesio galo.
Tąsyk, išvenge audros, aukas atnašauja jūreiviai
Glaukui, Panopei ir Melicertui, tos Inos sūneliui.

430

Saulė taip pat, kada teka arba leidžias į jūrą,
Ženklus teisingus parodys; tikriausiai ženklai yra saulės
Tie, kuriuos rytą parodo ir, tie, kada užteka žvaigždės.
Jei patekėdama būna dėmėta, spalvų įvairiausių,
Po debesėliu paėjus ir jos vidurys apsiblausęs,
Tu tikėkis lietaus: nuo jūros aukštosios grūmoja
Notas grėsmingas medžiams, pasėliams, kartu ir galvijams.
Ar jei pro debesis tankius skverbiasi, rytą pasklidę,
Šen bei ten spinduliai, ar skliautu padangėję pakilus,
Guoļį auksinį Titono išblyškus Aurora palieka;
O tada sergsti blogai sirpias uogas vynmedžio lapai,
Tąsyk barškėdama tankiai kruša ant stogų šokinėja.
Kai, išmatavus Olimpo kelius, atsisveikina saulė,
Reiktų ir tai geriau prisimint, nes dažnai gi mes matom
Josios veide bežėruojant žaismingai spalvas įvairiausias.
Lietų blyški pranašauja, jei žėri ugnim — rytų vėją;
Jei su rausvąja ugnim dar pradeda dėmės maišytis,
Tu pamatysi tada, kad užaus ir vėtros ir liūtys.
Tokią naktį manęs teneragina niekas keliauti
Atvira jūra ir inkaro virvę atrišti nuo kranto.
Bet jei šviesus rutulys, kada brėkšta diena ir kai saulė
Leidžias, tau nėr jo bijoti, kad gali lietaus pasirodyt, —
Tu pastebėsi, kad siaudžia giria nuo gaivaus Akvilono.

440

450

Ir pagaliau, ką vakaras lemia vėlybas ir vėjas
Debesis gena iš kur, ką Austras mąsto pritvinęs,
Saulė tau viską apreikš. Kas išdrįs pasakyti, kad saulė
Gali apvilt. Ji įspėja dažnai prieš slaptų sukilimų
Grėsmę ir klastą, taip pat, jei karai paslaptingi jau tvinksta.
Zvelgė liūdna ir į Romą tada, kada Cezaris krito,

460

Spindinčių galvą apsigaubė ji tamsiu purpuru tąsyk,
 Kai pasaulis niekingas bijojo nakties amžinosios,
 Nors tuo laiku išpėjo ženklais ir žemė ir jūra,
 Šunes, nelaimę lemią, ir paukščių riksmas nelemtieji.

470

Kiek mes kartų matėm, kaip Etna, patvinusi dūmais,
 Į Kikloų laukus šniokšdama iš žiočių vingiuojas
 Ir ugnies kamuoliais ji spiaudo ir akmenis bloškia!
 Žvangesį ginklų Germanija savo padangėj girdėjo,
 Alpės drebėjo nepaprastai tąsyk, kaip niekad lig tolei;
 Sklido galingi garsai plačiai tyliaisiais gojeliais,
 Ir neregėtu būdu ėmė rodytis blyškūs vaiduokliai
 Tamsią gūdžiąją naktį, taip pat gyvuliai prakalbėjo.
 O kaip baisu! Tada upės sustoja, prasiveria žemė;
 Statulos šventnamiuose verkia, paveikslai krauju prakaituoja.

480

Uždamas srauniai verpetais aptvindė giras Eridanas,
 Upių valdovas, o per plačiuosius laukus jis pagriebęš
 Gyvulius nešė su tvartais, ir tuo laiku dažnai rodėš
 Iš klaikių gyvulių vidurių bloga lemiančios venos,
 Ir iš šulinio kraujas tekėjo, naktim nepalioję
 Miestai didžiuliai aidėt nuo staugimo vilkų begalinio.
 Dar niekada perkūnas iš giedro dangaus taip negriaudė,
 Niekad dar lemiančios bloga nėra tiek žėravę kometos.
 Tąsyk regėjo Pilypo laukai, kaip vyras prieš vyrą
 Grūmėsi vėl tarp savęs romėnų pulkai savo ginklais,
 Tąsyk nebuvo gėda dievams du kartu Ematijų,

490

Hemo laukus plačiuosius mūsų krauju sudrėkinti.
 Aišku, toks laikas ateis, kad valstietis apylinkėj tojoj,
 Versdamas arklu lenktuoju minėtosios žemės paviršiu,
 Čia atras naikinančių rūdžių ietis suėstas
 Ar sunkiaisiais kapliais atsitrenks į tuščiąjį šalną,
 O išraušęs kapus, didumu jų kaulų stebėsis.

Židinio viešpačiai, didvyriai, Romule, motina Vesta,
 Tu, kuri tuskų Tiberį sergsti ir Romos tvirtovę,
 Siam jaunuoliui nedrauskit teikti pagalbą pasauliui
 Suneramintam. Jau pakankamai savo krauju mes

500

Laomedonto trojiečio nuplovėme priesaiką kreivą;
 Jau seniai mums pavydi tavęs dangaus karalystės,
 Cezari, pykdamos, jog tu sieki žemiškųjų triumfų,
 Čia gi tiesa į netiesą pavirtus, karų tiek pasauli,
 Tiek įvairiausių niekšybių, jokios pagarbos nėra arklui;
 Stovi laukai apleisti, sodiečiams į karą išėjus;
 Kalamos lenktosios dalgės nūnai į pastirusius kardus.

*Čia Eufratas, o ten Germanija kyla į kdrą;
Sutartis miestai kaimynai savo tarpe sulaužę,
Griebiasi ginklo; siaučia pasaulyje Marsas žudikas,
Lyg keturračiai, kada prasiveržia pro aptvėrimą,
Skrenda toliau vis greičiau ir, veltui betvardant vežėjui,
Neša žirgai, ir vadelių nė kiek nebeklauso vežimas.*

510

Iš lotynų kalbos išvertė B. KAZLAUSKAS

PAAIŠKINIMAI

- 1—4 eil. yra nurodytas „Georgikų“ poemos turinys, svarbiausios jos dalys: žemės dirbimas, vynuogių auginimas, gyvulininkystė, bitininkystė.
- 5 eil. Poetas pirmiausia kreipiasi į laukų globėją Saulę ir Mėnulį, o paskui į Liberį — derliaus dievą ir į Cererą — žemdirbystės dievę.
- 8 eil. **Chaonija** — chaoniečių gyvenama Epyro sritis, turtinga ažuolų, kurių gilės buvo naudojamos maistui.
- 9 eil. **Acheloja** — Etolijos upė, kurios geriamą vandenį pakeitė vynas.
- 10 eil. **Faunai** — Italijos miškų dievai, **Driadės** — miškų deivės.
- 12 eil. **Neptūnas** — jūrų dievas, išauginęs žmonėms arklius.
- 14 eil. Čia yra suprantamas Aristėjas, Apolono ir Kirėnės sūnus, kuris Egėjo jūros salyno Kėjos saloje buvo garbinamas, kaip piemenų dievas ir išgelbėtojas nuo maro.
- 17 eil. **Panas** — miškų ir piemenų dievaitis, garbinamas Arkadijoje, kur yra Tegėjo miestas. **Menelas** — Arkadijos kalnynas.
- 19 eil. Čia yra minimas Triptolemas, Atikos didvyris, Celėjo sūnus, žemdirbystės išradėjas.
- 20 eil. **Silvanas** — miškų ir laukų dievaitis.
- 24 eil. **Cezaris** — suprantamas Oktavianas Augustas. Poetas laiko jį dievu ir prašo jo pagalbos. Poetas nežino, ar Augustas bus žemės ar jūrų, ar dangaus dievas, ir atmeta galimybę, kad jis gali būti požemio (pragaro) dievas.
- 28 eil. Venera, kuriai buvo pašvęsta mirta, buvo Julijų giminės motina-globėja.
- 30 eil. **Tulė** — Islandijos sala. Augustas, kaip dievas, vedęs Okeano dukterį. Tulė buvo viena iš tolimiausių romėnams žinomų kraštų.
- 33 eil. **Erigonė** — atėniečio Ikaro duktė, paversta žvaigždynu, vadina-mu Virgo-Mergelė. **Žnyplės** — Skorpiono žvaigždynas.
- 39 eil. **Prozerpina** — požemio pasaulio karalienė, Cereros duktė.
- 56 eil. **Tmolas** — kalnas Lidijoje.
- 57 eil. **Sabėjai** — pietų Azijos gyventojai arabai.

- 57 eil. **Chalibai** — Juodosios jūros pakraštį gyvenusi tauta, gerai mokėjusi apdirbti geležį.
- 58 eil. **Epyras** — vakarinė šiaurės Graikijos sritis; ji vertėsi gyvulininkyste, ypatingai mėgo auginti greitas kumeles.
- 61 eil. **Deukalionas** — Prometėjo sūnus, Piros vyras. Po tvano Deukalionas su Pira pasiliko vienu du pasaulyje.
- 67 eil. **Arktūras** — Booto žvaigždynas, kuris patekėdavo Romoje apie rugsėjo 5 dieną.
- 77 eil. **Leta** — mirtis.
- 102 eil. **Misija** — turtinga šalis prie Helesponto Mažojoje Azijoje. **Gargara** — tos pačios srities kalnuota dalis ir miestas.
- 118 eil. **Strimona** — Trakijos upė, prie kurios susirinkdavo išskrendantieji prieš žiemą paukščiai.
- 137 eil. **Plejadas** — septynių žvaigždžių žvaigždynas, kuriuo buvo paverstos Atlanto ir Plejados septynios dukters. **Hiados** — septynios žvaigždės, kurioms patekęs pradėdavę lyti. **Lokė-Arctos** — Grįžulo ratų žvaigždynas, kuriuo buvo paversta Likaono, Arkadijos karaliaus, duktė Kalista.
- 148 eil. **Dodona** — miestas Epyre, kur buvo šventų ąžuolų.
- 162 eil. **Eleuzinės motinos** — Demetros, garbinamos Atikoje, Eleuzino mieste.
- 164 eil. **Celėjas** — Eleuzino karalius, Cereros gerbėjas, išmokęs gyventojus dirbti žemę.
- 164 eil. **Iakchas** — Bakchas, vyno dievas, garbinamas Graikijoje, ypač Eleuzine.
- 204 eil. **Ožiai** — dviejų žvaigždžių žvaigždynas, kuriam patekant prasi-dėdavo spalio mėnesio audros. **Angys** — žvaigždynas, esas tarp Lokio žvaigždyno.
- 206 eil. **Abydas** — miestas Mažojoje Azijoje, prie Helesponto.
- 207 eil. **Svarstyklės** — žvaigždynas. Diena su naktimi susilygindavo rug-sėjo 23 dieną.
- 214 eil. **Dobilėlis** — taip vadinamas persų dovilas, liucerna.
- 216 eil. **Jautis** — žvaigždynas, į kurį balandžio mėnesį įeina saulė. Itali-joje pavasaris prasideda balandžio mėnesį. Balandžio mėnesį prasideda žemdirbystės metai.
- 217 eil. **Šuo** — žvaigždynas, kuriam priklauso Sirijus.
- 221 eil. **Gnozijos žvaigždė** (arba Gema) yra Ariadnės vainike, esančiame tarp Herkulio ir Booto.
- 224 eil. **Maja** — gamtos derlingumo deivė, kuriai gegužės 1 dieną auko-davo aukas.

- 227 eil. **Peluzijas** — miestas žemutiniame Egipte, kurio srityje buvo auginami lęšiukai.
- 228 eil. **Bootas** — Jaučių varovo žvaigždynas šiaurinėje dangaus pusėje. Jis dar vadinamas Arktūru.
- 239 eil. **Rifėjų kraštas** ir kalnai Skitijoje.
- 240 eil. **Libija** — senovėje reiškė, bendrai imant, Afriką. Į pietų pusrutulį poetas nukelia požemio karalystę.
- 248 eil. **Aurora** — aušra.
- 264 eil. **Amerina** — augalas, kurio plaušai buvo vartojami vynuogėms parišti.
- 273 eil. **Tašytas akmuo** — gal būt, girnų akmuo.
- 274 eil. **Juoda smala** buvo vartojama vyno statinėms aptepti.
- 275 eil. **Luna** — mėnulio deivė.
- 277 eil. **Orkas** — požemio karalystės dievas. **Eumenidės** — keršto deivės, furijos.
- 278 eil. **Cėjas, Japetas, Tifėjas** — žemės sūnūs gigantai, titanai.
- 280 eil. **Osa** — kalnas Tesalijoje. **Pelionas** taip pat Tesalijos kalnas.
- 285 eil. **Devintą dieną** patekėdavo mėnulis. Dėl to vagims pavojingos šviesios naktys.
- 294 eil. **Vulkanas** — Jupiterio ir Junonos sūnus, Veneros vyras, ugnies bei mechanikos dievas.
- 305 eil. **Laurų ir mirtų uogos** buvo vartojamos prieskoniams. Jų dėdavo į vyną.
- 308 eil. **Balearo laidyklė** buvo vartojama Balearų salose: Majorkoj ir Minorkoj.
- 331 eil. **Atono kalnas** Makedonijoje, **Rodopeno** — Trakijoj, **Keraunų** — Epire.
- 336 eil. **Cilenijus** — Merkurijaus žvaigždė, pavadinta nuo vieno Arkadijos kalno.
- 338 eil. **Cererai** pagerbti balandžio mėnesį buvo švenčiama cerealijų šventė, prieš piūtį — ambarvalijų.
- 370 eil. **Euras** — pietryčių vėjas, **Borėjas** — šiaurės vėjas, **Zefyras** — vakarų vėjas.
- 383 eil. **Azijos pelkė** buvo netoli Efezo. **Kaistras** — Lidijos upė.
- 397 eil. **Halkijonai** — tulžiai, mėgstami jūros deivės Tetidės. Jų perėjimo metu būna tylu, nevėjuota.
- 403 eil. **Nisas** — Megaros karalius, Scilos tėvas turėjo purpurinės spalvos plaukus, kurie buvo jo pasisekimas ir jėga. Jo duktė Scila įsimylėjo Miną, kuris apsupo Nisą Megaroje. Scila slapta nupiovė tėvo nuostabius plaukus. Jis pavirto žvirblių vanagėliu, o ji — vieversiu.
- 430 eil. **Febas** — saulė.

- 436 eil. **Glaukas** — jūros dievas, **Panopė** — jūros nimfa. **Melicertas** — arba Palemonas buvo Atamo ir Inos sūnus. Ina su savo sūnumi buvo paversta dievais.
- 446 eil. **Titonas** — Trojos karaliaus Laomedonto sūnus vedė Aurorą. Ji iš Jupiterio išmeldė jam amžiną gyvenimą, bet ne amžiną jaunystę. Pasenęs jis pavirto žiogu.
- 465 eil. Tokie reiškiniai vykę po Cezario nužudymo.
- 471 eil. **Kikloų laukai** reiškia Sicilijos žemyną.
- 480 eil. **Eridanas** — senovėje buvo Pado upė.
- 487 eil. Per Oktavijų žaidimus Cezario garbei 43 m. prieš mūsų erą pasirodė šviesi kometa.
- 488 eil. **Pilynas** — įžymus Trakijos miestas, kur 42 m. prieš mūsų erą Oktavianas Antonijus ir Lepidas laimėjo mūšį prieš Brutą ir Kasijų.
- 490 eil. **Ematijas, Hemas** — Trakijos kalnai.
- 497 eil. **Vesta** — namų židinio ir ugnies deivė.
- 498 eil. **Tuskų Tiberis** vadinamas dėl to, kad Tiberis išteka iš tuskų krašto.
- 499 eil. **Siam jaunuoliui** — Augustui Oktavianui.
- 501 eil. **Laomedontas** — Priamo tėvas dievus Apoloną ir Poseidoną, kurie jam padėjo pastatyti Trojos miestą, apgavo, nesumokėdamas jiems sulgytos kainos.
- 508 eil. Prie Eufrato Antonijus kariavo su partais. 37 m. pr. m. e. Agripa pradėjo karą su germanais.

1969, sausis